

تعارض قوانین و حقوق مالکیت فکری

دکتر فاطمه السادات ایروانی مهاجری

مقدمه: دکتر مرتضی نصیری

دانشیار دانشکده حقوق دانشگاه تربیت مدرس

سرشناسه : ایروانی مهاجری، فاطمه‌السادات، ۱۳۶۵-
 عنوان و نام پدیدآور : تعارض قوانین و حقوق مالکیت فکری
 فاطمه‌السادات ایروانی مهاجری.
 مشخصات نشر : تهران: نشر میزان، ۱۴۰۰.
 مشخصات ظاهری : ۴۶۲ ص.
 فروست : علوم اجتماعی؛ ۱۳۶۹.
 شابک : 978-622-212-177-8
 وضعیت فهرست‌نویسی : فیپا
 موضوع : حقوق بین‌الملل خصوصی — مالکیت معنوی
 موضوع : Conflict of laws -- Intellectual property :
 موضوع : مالکیت معنوی Intellectual property :
 موضوع : مالکیت معنوی - دعاوی - Intellectual property :
 Cases
 موضوع : صلاحیت قانونی Jurisdiction :
 موضوع : نقض مالکیت معنوی :
 موضوع : Intellectual property infringement :
 رده‌بندی کنگره : K۷۵۵۰:
 رده‌بندی دیویی : ۳۴۶/۰۴۸
 شماره کتابشناسی ملی : ۷۴۱۴۷۳۲

هرگونه تکثیر (اعم از چاپ، کپی، فایل الکترونیک و...) از این اثر بدون اخذ مجوز
 از ناشر خلاف قانون بوده و پیگرد قانونی دارد.
 لطفاً در صورت مشاهده، موارد را به شماره تلفن‌های زیر اطلاع دهید.

۱۳۶۹

نشر میزان

تعارض قوانین و حقوق مالکیت فکری

فاطمه‌السادات ایروانی مهاجری

چاپ اول: تابستان ۱۴۰۰

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ تومان

شماره: ۱۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۱۲-۱۷۷-۸

نشر میزان: خیابان سهروردی شمالی، خیابان خرمشهر، پلاک ۶۲

تلفن دفتر مرکزی: ۸۸۵۴۹۱۳۱ - ۸۸۵۴۴۱۲۴ تلفن مرکز پخش و فروش: ۸۸۳۳۹۵۲۹ - ۸۸۳۳۹۵۳۰

فروشگاه مرکزی: خ انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، ابتدای خ فخررازی، پلاک ۸۳، تلفن ۶۶۴۶۷۷۰

پست الکترونیکی: mizannasher@yahoo.com وب سایت: www.mizan-law.ir

کانال تلگرام: t.me/nashremizan

اینستاگرام: nashremizan

فهرست مطالب

مقدمه	۲۳
-------------	----

فصل اول: مفاهیم و کلیات محوری تعارض قوانین در حوزه‌ی حقوق مالکیت فکری

گفتار اول - مفاهیم موضوع، ماهیت حقوق مالکیت فکری و ضرورت پرداخت به

موضوع	۲۷
-------------	----

قسمت اول - مفاهیم	۲۷
-------------------------	----

الف - مفهوم تعارض قوانین	۲۸
--------------------------------	----

۱- تعارض قوانین به عنوان مفهومی مترادف با حقوق بین‌الملل خصوصی ... ۲۸

۲- تعارض قوانین به عنوان جزئی از حقوق بین‌الملل خصوصی

۳- قلمرو موضوع	۳۳
----------------------	----

ب - مفهوم حقوق مالکیت فکری	۳۵
----------------------------------	----

قسمت دوم - ماهیت حقوق مالکیت فکری و ضرورت پرداخت به موضوع

الف - ماهیت حقوق مالکیت فکری	۳۶
------------------------------------	----

۱- نظریه حقوق طبیعی

۱-۱ نظریه کار	۳۷
---------------------	----

۲-۱ نظریه شخصیت	۳۸
-----------------------	----

۱- نظریه‌ی حقوق ویژه

۱-۲ نظریه‌ی عینی گرای محض	۳۹
---------------------------------	----

۶ □ تعارض قوانین و حقوق مالکیت فکری

- ۴۰ ۱-۱-۲ ماهیت حق مالکیت
- ۴۰ ۲-۱-۲ تفکیک مفهوم مالکیت از حقوق فکری
- ۴۱ ۱-۲-۱ ویژگی دائمی بودن
- ۴۱ ۲-۲-۱ ویژگی مطلق بودن
- ۴۳ ۳-۲-۱ ویژگی انحصاری بودن
- ۴۳ ۳- نظریه نفع‌گرایی یا اصالت فایده
- ۴۴ ۴- نظریه‌ی حقوق ویژه‌ی اقتصادی
- ۴۶ ۱-۴ مفهوم کارایی اقتصادی
- ۴۷ ۲-۴ اوصاف حقوق فکری
- ۴۷ ۱-۲-۴ منافع عمومی به عنوان شرط بنایی این حقوق
- ۴۸ ۲-۲-۴ حقوق مالکیت فکری به عنوان کالای عمومی
- ۴۸ ۳-۲-۴ کالاهای منحصر به فرد
- ۴۹ ۴-۲-۴ سهولت نقل و انتقال و تعرض به حقوق
- ۵۰ ۵-۲-۴ نظریه‌ی برگزیده‌ی بررسی‌شده
- ۵۰ ۶-۲-۴ ارتباط مبانی ماهیتی حقوق مالکیت فکری با تعارض قوانین
- ۵۱ ب - ضرورت پرداخت به موضوع
- ۵۶ گفتار دوم - مباحث محوری تعارض قوانین در حوزه‌ی حقوق مالکیت فکری
- ۵۶ قسمت اول - توصیف حقوق مالکیت فکری و دسته‌ی ارتباطی جدید
- ۵۶ الف - توصیف
- ۵۷ ب - دسته‌ی ارتباطی حقوق مالکیت فکری
- ۵۹ ج - حقوق مالکیت فکری و دسته‌های ارتباطی مشابه
- ۶۱ د - مصادیق حقوق مالکیت فکری طبق موافقت‌نامه تریپس
- ۶۱ ۱- حقوق مؤلف و حقوق مرتبط با آن
- ۶۳ ۲- حقوق مالکیت صنعتی
- ۶۳ ۱-۲ علائم تجاری
- ۶۵ ۲-۲ نشانه‌های جغرافیایی
- ۶۵ ۳-۲ طرح صنعتی

فهرست مطالب □ ۷

۴-۲ حق اختراع	۶۶
۵-۲ طرح ساخت مدارهای یکپارچه	۶۸
۶-۲ حمایت از اطلاعات افشا نشده	۶۸
قسمت دوم - چالش‌های تعارض قوانین در حوزه‌ی حقوق مالکیت فکری	۶۹
الف - اصل سرزمینی بودن	۷۰
۱- آثار اصل سرزمینی در حقوق مالکیت فکری	۷۴
۱-۱ اثر حمایت سرزمینی در اعطای حق	۷۴
۲-۱ اثر حمایت سرزمینی در اجرای حق	۷۵
۳-۱ اثر سرزمینی بودن بر استقلال حقوق اعطایی	۷۵
۲- پیچیدگی ناشی از اعمال اصل سرزمینی	۷۶
۱-۲ جهانی سازی و حقوق مالکیت فکری	۷۷
۲-۲ پیچیدگی ناشی از نقض فراگیر	۷۸
۳-۲ تعدیل اصل سرزمینی بودن مطابق معاهدات بین‌المللی	۷۹
۴-۲ اعمال فراسرزمینی قواعد حقوق مالکیت فکری	۸۱
۵-۲ انتقادات نسبت به اعمال فراسرزمینی قواعد مالکیت فکری	۸۲
۶-۲ راه حل‌های موجود	۸۳
ب - سایر چالش‌ها	۸۳
۱- پیچیدگی ناشی از ماهیت غیر فیزیکی این اموال و امکان انتشار گسترده‌ی آن	۸۴
۲- نظام‌های حقوقی ملی متفاوت	۸۴
۳- تنوع، کثرت‌گرایی و چند وجهی شدن حقوق مالکیت فکری	۸۴
۴- گرایش مالکان حقوق مالکیت فکری به اقدامات شخصی علیه نقض	۸۵
۵- مشکلات تاریخی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و عدم وجود بستر مناسب	۸۶
۶- وجود نفع عمومی در حمایت از اموال فکری	۸۶
گفتار سوم - جایگاه تعارض قوانین در حقوق مالکیت فکری	۸۷
قسمت اول - جایگاه تعارض قوانین در مقررات بین‌المللی حقوق مالکیت فکری	۸۸
الف - جایگاه کنوانسیون‌ها در حقوق مالکیت فکری	۸۸

- ۱- جایگاه کنوانسیون در حقوق داخلی ۸۹
- ۲- جایگاه کنوانسیون در نظام بین‌المللی ۸۹
- ب - اسناد الزام آور مرتبط ۹۲
 - ۱- کنوانسیون بروکسل ۹۳
 - ۲- کنوانسیون لاهه ۹۳
 - ۳- کنوانسیون لوگانو ۹۴
 - ۴- معاهدات رم ۱ و رم ۲ ۹۴
- ج - اسناد غیر الزام آور ۹۵
 - ۱- اصول تنظیمی موسسه حقوقی ای ال آی ۹۵
 - ۲- اصول تنظیمی موسسه حقوق مکس پلانک (اصول کلیپ) ۹۸
 - ۳- اسناد تنظیمی در سطح آسیا ۹۹
- قسمت دوم - جایگاه تعارض قوانین در حقوق ملی مالکیت فکری کشورها ۱۰۰
 - ۱- جایگاه تعارض قوانین در حقوق مالکیت فکری ملی برخی کشورهای اروپایی ۱۰۰
 - ۲- جایگاه تعارض قوانین در حقوق مالکیت فکری ملی آمریکا و کانادا ۱۰۱
 - ۳- جایگاه تعارض قوانین در حقوق مالکیت فکری ایران ۱۰۲

فصل دوم: صلاحیت دادگاه‌ها و قانون حاکم بر دعاوی مالکیت فکری با تکیه بر تنوری کثرت‌گرایی

- گفتار اول - صلاحیت دادگاه‌ها ۱۰۵
 - قسمت اول - اهمیت موضوع صلاحیت و ارتباط آن با شناسایی و اجرای آرای خارجی ۱۰۶
 - قسمت دوم - قواعد صلاحیتی خاص ۱۱۱
 - الف - بررسی موضوع صلاحیت در قوانین اولیه‌ی موجود در حقوق مالکیت فکری ۱۱۱
 - ب - صلاحیت شخصی و مفهوم آن ۱۱۲
 - ۱- صلاحیت شخصی در اصول ای ال آی ۱۱۲

۱۱۳.....	۲- صلاحیت شخصی در کنوانسیون لوگانو و بروکسل
۱۱۹.....	۳- صلاحیت شخصی در حقوق ایران
۱۲۱.....	ج - صلاحیت انحصاری (موضوعی) و مفهوم آن
۱۲۲.....	۱- صلاحیت انحصاری در اصول ای ال ای
۱۲۳.....	۲- صلاحیت انحصاری در کنوانسیون‌های بروکسل و لوگانو
۱۲۸.....	۳- صلاحیت انحصاری در اصول کلیپ
۱۲۹.....	۴- محدودیت‌های اعمال صلاحیت انحصاری
۱۳۲.....	۵- صلاحیت انحصاری در حقوق ایران
۱۳۴.....	قسمت سوم - صلاحیت در دعاوی نقض حقوق مالکیت فکری
۱۳۵.....	الف - صلاحیت در دعاوی نقض طبق اصول ای ال آی
۱۳۵.....	ب - صلاحیت در دعاوی نقض در کشورهای اروپایی (رژیم کنوانسیون بروکسل و لوگانو)
۱۳۷.....	ج - صلاحیت در دعاوی نقض طبق اصول کلیپ
۱۳۷.....	د - صلاحیت در دعاوی نقض طبق حقوق ایران
۱۳۹.....	قسمت چهارم - صلاحیت در فضای سایبری
۱۴۲.....	قسمت پنجم - صلاحیت در دعاوی قراردادی
۱۴۲.....	الف - صلاحیت در دعاوی قراردادی طبق اصول ای ال آی
۱۴۲.....	ب - صلاحیت در دعاوی قراردادی طبق کنوانسیون بروکسل و لوگانو
۱۴۳.....	ج - صلاحیت در دعاوی قراردادی مطابق اصول کلیپ
۱۴۴.....	د - صلاحیت در دعاوی قراردادی طبق حقوق ایران
۱۴۵.....	گفتار دوم - کلیات حقوقی راجع به قانون حاکم بر دعاوی مالکیت فکری
۱۴۶.....	قسمت اول - قواعد اصلی تعیین قانون حاکم در حقوق مالکیت فکری
۱۴۷.....	الف - قاعده‌ی قانون کشور اعطا کننده‌ی حمایت
۱۴۸.....	۱- قلمرو قاعده‌ی قانون کشور اعطا کننده‌ی حمایت
۱۴۹.....	۲- تفکیک شناسایی حقوق تحصیل شده در خارج با شناسایی وجود حق در کشور دادگاه رسیدگی کننده
۱۵۰.....	۲-۱ توصیف بین‌المللی حق و شناسایی حق ایجاد شده در خارج

مقدمه

حقوق مالکیت فکری امروزه بیش از پیش در عرصه‌ی تجارت بین‌الملل اهمیت یافته و سهم عمده‌ای از این حوزه را به خود اختصاص داده است. در واقع با تغییر رژیم توسعه‌ی اقتصادی کالا محور به توسعه‌ی اقتصادی دانش محور و همچنین با از میان رفتن مفهوم مرزهای فیزیکی همزمان با ورود اینترنت، حقوق مالکیت فکری با جنبه‌ی بین‌المللی‌اش هسته‌ی مرکزی اهمیت، در برنامه‌ی توسعه‌ی کشورهای به حساب می‌آید. با توجه به فراهم آمدن امکان اتصال سریع اموال فکری و افزایش معاملات بین‌المللی این حقوق، به طور موازی، نگرانی کشورها در جهت حفظ حقوق اتباعشان و همچنین نگرانی دارندگان حق نسبت به تضمین آنها و وجود بستر مناسب قضایی برای جلوگیری از نقض حقوقشان، افزایش یافت و در نتیجه کشورها را بر آن داشت که در زمینه‌ی یکپارچه سازی این حقوق و تعیین استانداردهای حمایتی به توافق برسند که این مهم در موافقت‌نامه‌ی مربوط به جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری (تریپس)^۱ تا حدودی فراهم شد. تعارض قوانین مطابق مفهوم برگزیده در این کتاب، که مترادف با مفهوم حقوق بین‌الملل خصوصی است، در حوزه‌ی حقوق مالکیت فکری برخلاف حوزه‌ی حقوق خصوصی، موضوع قانونگذاری مقننین نبوده است و حقوق مالکیت فکری و تعارض قوانین هر کدام به عنوان یک قالب حقوقی مستقل توسعه پیدا کرده‌اند و وجوه مشترک این دو حوزه مورد بحث دانشمندان حقوقی در سال‌های اخیر بوده است اما، باز هم توجهی که شایسته‌ی موضوع باشد، صورت نپذیرفته است.

1. Trade Related Aspects of Intellectual Property (TRIPS)